SUMMARY

Stashchak A.Yu., Shendryk V.V. Scientific interpretation of the concept "principles of operational-search activities of criminal police units". The article deals with theoretical problems of determining the content of the definition of "principles of operational and search activity of criminal police units". The conducted analysis revealed, first, the existing diversity of approaches and opinions, formulated as a result of discussing the most painful and acute aspects, which accordingly requires a comprehensive approach to the consideration and definition of the content of the concept of "operational and search activities". Secondly, it is determined that in recent years there has been an ongoing debate among legal professionals on the subject of limitation of the constitutional rights and freedoms of a person in the course of operational search activities. This, on the one hand, is caused by a large number of violations in the said field by practitioners, and, on the other, by a lack of understanding of the basic provisions in terms of conducting operational-search measures in the form of uncertainty about the use of PRD princes in the process of combating crime. In order to achieve this goal, the author examines the semantics of the concept under study, the existing opinions of domestic and foreign scientists, presents fundamentally different views and critically analyzes them. As a result of the conducted research, it is stated that the definition of "principles of operational and search activity of criminal police units" should be understood to be guided by the current legislation guiding and fundamental ideas that are not violated and generally define the paradigm, fundamental course, boundaries and boundaries investigative measures, the use of operative-search forces and means in the day-to-day activities of criminal police units aimed at investigative counteraction to crime.

Keywords: *principles, operational search activities, criminal police units.*

УДК 343.13:004(476)

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-168-175

Столітній А. В.

доктор юридичних наук, доцент
(Класичний приватний університет)

ЕЛЕКТРОННИЙ СЕГМЕНТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Статтю присвячено дослідженню електронного сегмента у кримінальному процесуальному законодавстві Республіки Білорусь. Установлено, що в Республіці Білорусь передбачено спеціалізований електронний інструмент кримінального процесу у формі інформаційної системи – інформаційно-довідкові фонди правоохоронних органів, та у формі технічних пристроїв – електронні засоби контролю; технічні засоби контролю. Досліджено застосування доказів, зафіксованих в електронному форматі.

Ключові слова: *кримінальний процес, електронний сегмент, Республіка Білорусь, інструменти кримінального процесу, електронна фіксація.*

Постановка проблеми. Триваючий розвиток електронної складової кримінального процесу України обумовлює потребу його дослідження у кримінальному процесі закордонних держав, зокрема пострадянського блоку. Одним з прикладів є електронний сегмент Кримінально-процесуального кодексу Республіки Білорусь від 16.07.1999 (зі змінами і доповненнями) [1] (далі – КПК Білорусі), що ілюструє цікаві приклади застосування електронних технологій під час кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що окремі питання кримінального процесу Республіки Білорусь досліджувались українськими та білоруськими вченими. Водночас відсутні комплексні дослідження електронного сегменту в кримінальному процесуальному законі Республіки Білорусь, що обумовлює актуальність цієї

Метою даної роботи є дослідження електронного сегменту в кримінальному процесуальному законі Республіки Білорусь.

Виклад основного матеріалу. У ч. 2 ст. 72 КПК Білорусі визначено спеціалізований електронний інструмент кримінального процесу у формі інформаційної системи – *інформаційно-довідкові фонди правоохоронних органів*. У КПК Білорусі визначено ряд спеціалізованих електронних інструментів кримінального процесу у формі технічних пристроїв, серед яких: *електронні засоби контролю* (п. 4 ч. 2 ст. 125); *технічні засоби контролю* (п. 1 ч. 2 ст. 66).

Також КПК Білорусі визначено ряд неспеціалізованих електронних інструментів кримінального процесу, серед них прямо визначено: *відеотехнічні засоби* (ч. 3 ст. 68); *електронні носії інформації* (ч. 9 ст. 224-1, ч. 5 ст. 343-1); *засоби аудіозапису та (або) відеозапису* (ч. 11 ст. 385); *засоби зв'язку* (ч. 2 ст. 216); *інші носії інформації* (ч. 2 ст. 88, ч. 2 ст. 100); *науково-технічні засоби* (п. 4 ч. 3 ст. 62, ч. 4 ст. 193, ч. 2 ст. 204); *носії інформації* (ч. 7 ст. 193, ч. 11 ст. 385); *систему відеоконференцзв'язку* (ч. 1, 4, 6, 7, 9, 11 ст. 224-1, ч. 3-1 ст. 286, ч. 1, 5, 6 ст. 343-1, ч. 9 ст. 385); *технічні засоби* (ч. 3 ст. 192, ч. 2, 4 ст. 193, ч. 5, п. 2 ч. 6 ст. 224-1, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 358); *технічні засоби зв'язку* (п. 2 ч. 2 ст. 66, 69, 99); *технічні засоби фіксації* (ч. 3 ст. 204). Також в КПК Білорусі опосередковано визначено неспеціалізовані електронні інструменти кримінального процесу через вказівку на: *відеозапис* (ч. 2 ст. 97, ч. 2, 4 ст. 193, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 202-1, ч. 1-1, 3 ст. 207, ч. 1, 2, 5 ст. 219, ч. 9 ст. 224, ч. 3, 6 ст. 225, ч. 4 ст. 308); *звукозапис* (ч. 2, 4 ст. 193, ч. 1 ст. 202, ч. 1 ст. 202-1, ч. 1-1, 3 ст. 207, ч. 1, 2, 5 ст. 219, ч. 9 ст. 224, ч. 3, 6 ст. 225, ч. 4 ст. 308); *кінозйомку* (ч. 3 ст. 68, ч. 2, 4 ст. 193, ч. 3 ст. 207, ч. 6 ст. 217, ч. 2 ст. 218, ч. 5, 7, 8 ст. 224-1, ч. 6 ст. 225, ч. 6 ст. 287, ч. 1, 3 ст. 328, ч. 1, 2, 3 ст. 333); *стенографування* (ч. 2 ст. 193, ч. 4 ст. 308); *фотографування* (ч. 1, 2 ст. 97, ч. 4 ст. 193, ч. 2 ст. 205, ч. 3 ст. 207, ч. 6 ст. 225, ч. 6 ст. 287); *відеограми* (ч. 7 ст. 193, ч. 2 ст. 202-1, ч. 4, 5 ст. 219); *відеозаписи* (ч. 3 ст. 68, ч. 1 ст. 202-1, ч. 6 ст. 217, ч. 2 ст. 218, ч. 4, 5 ст. 219, ч. 5 ст. 222, ч. 1 ст. 257, ч. 5, 6 ст. 287, ч. 1, 3 ст. 328, ч. 1, 2, 3 ст. 333); *діапозитиви* (ч. 7 ст. 193); *звукозаписи* (ч. 3 ст. 68, ч. 1 ст. 202-1, ч. 6 ст. 217, ч. 2 ст. 218, ч. 4, 5 ст. 219, ч. 5 ст. 222, ч. 5 ст. 287, ч. 1, 3 ст. 328, ч. 1, 2, 3 ст. 333); *касети відеозапису* (ч. 7 ст. 193); *кінострічки* (ч. 7 ст. 193); *кінофільми* (ч. 1 ст. 257); *магнітофонні записи* (ч. 6 ст. 287); *матеріали кінозйомки, звукозапису, відеозапису* (ч. 2 ст. 100, ч. 2 ст. 193); *матеріали фотозйомки* (ч. 2 ст. 100); *слайди* (ч. 1 ст. 257); *стенографічні записи* (ч. 2 ст. 193); *телефонограми або телеграми* (ч. 1 ст. 242); *фонограми* (ч. 7 ст. 193, ч. 2 ст. 202-1, ч. 5, 6 ст. 214, ч. 4, 5 ст. 219, ч. 1 ст. 257); *фотографії* (ч. 3 ст. 224, ч. 2 ст. 236); *фотографічні негативи та знімки* (ч. 7 ст. 193).

Ефективність застосування технічних засобів під час кримінального провадження забезпечується спеціалістом. У п. 4 ч. 3 ст. 62 КПК Білорусі визначено обов'язок спеціаліста брати участь у проведенні слідчих та інших процесуальних дій, використовуючи спеціальні знання, навички та науково-технічні засоби для виявлення, фіксації та вилучення доказів.

Електронна форма фіксації доказів. Джерелами доказів є показання підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка; висновки експерта; речові докази; протоколи слідчих дій, судового засідання та оперативно-розшукових заходів, інші документи та інші носії інформації, отримані в порядку, передбаченому КПК Білорусі (ч. 2 ст. 88 КПК Білорусі). Відповідно до ч. 2 ст. 100 КПК Білорусі, до інших носіїв інформації належать матеріали фотозйомки, кінозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації, отримані, вилучені або представлені у порядку, передбаченому статтею 103 КПК Білорусі. Також, згідно зі ст. 99 КПК Білорусі, джерелами доказів є складені в порядку, передбаченому КПК Білорусі, протоколи слідчих дій, що засвідчують обставини і факти, встановлені при огляді, освідуванні, виїмці, проведенні обшуку, пред'явленні для впізнання, перевірці показань на місці, слідчому експерименті, експертизі; протоколи слідчих дій та оперативно-розшукових заходів щодо прослуховування і запису переговорів, які здійснюються з використанням технічних засобів зв'язку, та інших переговорів, складених в установленому законом порядку і з долученням відповідного запису прослуховування, а також протокол судового засідання, що відображає хід судових дій та їх результати.

У КПК Білорусі передбачено можливість *фіксації доказів у електронному форматі* та їх використання під час судового розгляду.

Показання. Відповідно до ч. 1 ст. 328 КПК Білорусі, оголошення показань обвинуваченого, наданих під час досудового провадження, а також відтворення звукозапису його показань, відеозапису чи кінозйомки допиту здійснюється на розсуд суду або за клопотанням сторін в наступних випадках: при наявності істотних суперечностей між цими показаннями та показаннями, наданими в судовому засіданні; при відмові обвинуваченого від надання показань в судовому засіданні; коли справа розглядається за відсутності обвинуваченого. Правила, передбачені ч. 1 ст. 328 КПК Білорусі, поширюються також на випадки оприлюднення показань обвинуваченого, наданих раніше під час судового розгляду (ч. 2 ст. 328 КПК Білорусі). Оголошення показань потерпілого і свідка, наданих під час досудового провадження, а також відтворення звукозапису їх показань, відеозапису чи кінозйомки допиту допускаються на розсуд суду або за клопотанням сторін в наступних випадках: при наявності істотних суперечностей між цими показаннями і показаннями, наданими в судовому засіданні; при відсутності в судовому засіданні потерпілого або свідка з причин, що виключає можливість їх явки; при наявності обставин, передбачених ст. 68 КПК Білорусі – потерпілий, цивільний позивач, їх представники, свідок, експерт за постановою (ухвалою) суду можуть бути звільнені від явки в судове засідання, коли цього вимагають інтереси забезпечення їх безпеки або безпеки членів їх сімей, близьких родичів та інших осіб, яких вони обґрунтовано вважають близькими, а також майна, якщо іншими заходами забезпечити безпеку не представляється можливим (ч. 1 ст. 333 КПК Білорусі). Згідно з ч. 2 ст. 333 КПК Білорусі, якщо потерпілий або свідок, звільнені законом від обов'язку свідчити проти обвинуваченого, не дали згоди на надання показань у судовому засіданні, їх показання, надані під час досудового провадження, не можуть бути оголошені; не можуть бути також відтворені звукозапис їх показань, відеозапис або кінозйомка допиту. Не допускається відтворення звукозапису, відеозапису та кінозйомки показань обвинуваченого (ч. 3 ст. 328 КПК Білорусі), потерпілого і свідка (ч. 3 ст. 333 КПК Білорусі) без попереднього оголошення їх показань, що містяться у відповідному протоколі допиту або протоколі судового засідання. При звільненні особи, що захищається від явки в судове засідання, в суді оголошуються показання, надані такою особою на попередньому розслідуванні, відтворюється звукозапис, кінозйомка або відеозапис її допиту з дотриманням заходів, що забезпечують невпізнання особи (ч. 3 ст. 68 КПК Білорусі).

Речові докази. Відповідно до ч. 1 ст. 97 КПК Білорусі, речові докази повинні бути описані в протоколах огляду та інших слідчих дій, по можливості сфотографовані та долучені до кримінальної справи. Якщо предмети в силу їх громіздкості чи з інших причин не можуть зберігатися при кримінальній справі або в спеціально обладнаних приміщеннях органів, що ведуть кримінальний процес, вони повинні бути сфотографовані або зафіксовані за допомогою відеозапису, по можливості упаковані, опечатані та передані на зберігання (ч. 2 ст. 97 КПК Білорусі).

Документи. Підлягають оголошенню в судовому засіданні повністю або частково протоколи слідчих дій, що засвідчують обставини і факти, встановлені при огляді, освідуванні, виїмці, проведенні обшуку, пред'явленні для впізнання, слідчому експерименті, прослуховуванні та записі переговорів, що ведуться технічними каналами зв'язку, та інших переговорів обвинуваченого або інших осіб, а також документи, долучені до кримінальної справи або надані в судовому засіданні, якщо в них викладені або засвідчені обставини, що мають значення для кримінальної справи (ч. 1 ст. 338 КПК Білорусі).

Висновок експерта. До висновку експерта повинні бути включені, окрім іншого, фотографії, що підтверджують висновки експерта (ч. 2 ст. 236 КПК Білорусі).

Електронна форма процесуального документа опосередковано відображена через вказівку в кримінальному процесуальному законі на спосіб його виготовлення. Згідно з ч. 2 ст. 193 КПК Білорусі, протокол слідчої дії може бути написаний від руки або виготовлений за допомогою технічних засобів. Протокол судового засідання може бути написаний від руки або підготовлений за допомогою технічних засобів (ч. 2 ст. 308 КПК Білорусі). Вирок може бути написаний від руки або виготовлений за допомогою технічних засобів одним із суддів, що беруть участь в його ухваленні, і підписується всіма суддями (ч. 2 ст. 358 КПК Білорусі).

Електронна фіксація слідчих дій. При проведенні слідчих дій без участі понятих звукозапис та відеозапис повинен відображати весь перебіг слідчої дії; при цьому, звукозапис та відеозапис частини слідчої дії, а також повторення слідчої дії спеціально для запису не допускаються (ч. 1 ст. 202-1 КПК Білорусі). Фонограми та відеограми зберіга-

ються при кримінальній справі та після закінчення попереднього розслідування опечатуються (ч. 2 ст. 202-1 КПК Білорусі). При проведенні слідчих дій можуть застосовуватися технічні засоби і використовуватися науково обґрунтовані способи виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину та речових доказів. Застосування таких засобів і способів іншими учасниками слідчої дії допускається з дозволу слідчого, особи, яка провадить дізнання (ч. 3 ст. 192 КПК Білорусі). Відповідно до ч. 1 ст. 202 КПК Білорусі, слідчі дії, у випадках, що не терплять зволікання, або при відсутності реальної можливості забезпечити участь понятих, проводяться із застосуванням звукозапису та відеозапису в порядку, передбачених КПК Білорусі. Неможливість застосування звукозапису та відеозапису з технічних або інших причин не виключає можливість продовження проведення слідчої дії за участю понятих (ч. 1 ст. 202 КПК Білорусі).

Крізь призму *протоколу слідчих дій* у КПК Білорусі врегульовано окремі питання їх електронної фіксації. Для забезпечення повноти протоколу можуть бути застосовані стенографування, кінозйомка, звукозапис і відеозапис. Стенографічний запис, матеріали кінозйомки, звукозапису та відеозапису зберігаються при кримінальній справі (ч. 2 ст. 193 КПК Білорусі). Якщо при проведенні слідчої дії застосовувалися науково-технічні засоби виявлення та фіксації слідів злочину (фотографування, кінозйомка, звукозапис та відеозапис, виготовлення зліпків і відбитків слідів та ін.), склалися креслення, схеми, плани, то в протоколі повинні бути вказані також технічні засоби, застосовані при проведенні відповідної слідчої дії, умови та порядок їх використання, об'єкти, до яких ці засоби були застосовані, та отримані результати. Крім того, у протоколі повинно бути зазначено, що перед застосуванням технічних засобів про це були повідомлені особи, які беруть участь у проведенні слідчої дії (ч. 4 ст. 193 КПК Білорусі). До протоколу додаються носії інформації, в тому числі фотографічні негативи та знімки, кінострічки, діапозитиви, фонограми допиту, касети відеозапису, відеограми, креслення, плани, схеми, зліпки та відбитки слідів, виготовлені під час проведення слідчої дії, а також вилучені при цьому предмети (ч. 7 ст. 193 КПК Білорусі).

Водночас, КПК Білорусі визначає вимоги до *електронної фіксації окремих слідчих дій*.

При *огляді* у необхідних випадках використовуються науково-технічні засоби (ч. 2 ст. 204 КПК Білорусі). У разі громіздкості об'єктів, які вилучаються, що виключає можливість їх упакування та опечатування, вони повинні бути детально описані в протоколі слідчої дії із зазначенням індивідуальних ознак, що дозволяють їх ідентифікувати, і зафіксовані із застосуванням технічних засобів фіксації ходу і результатів проведення слідчої дії на місці виявлення (ч. 3 ст. 204 КПК Білорусі).

Під час *огляду трупа, ексгумації*, невідомі трупи підлягають обов'язковому фотографуванню і дактилоскопіруванню (ч. 2 ст. 205 КПК Білорусі).

Слідчий експеримент в житлі чи іншому законному володінні проводиться за участю понятих або із застосуванням звукозапису та відеозапису (ч. 1-1 ст. 207 КПК Білорусі). У необхідних випадках при проведенні слідчого експерименту проводяться вимірювання, фотографування, звукозапис і відеозапис, кінозйомка, складаються плани і схеми (ч. 3 ст. 207 КПК Білорусі).

Стаття 213 КПК Білорусі передбачає можливість *накладення арешту на поштово-телеграфні та інші відправлення, їх огляд і виїмку*.

Протягом усього встановленого терміну *прослуховування і запису переговорів*, слідчий, особа, яка провадить дізнання має право в будь-який час витребувати фонограму для огляду і прослуховування, яка передається слідчому, особі, яка провадить дізнання, в опечатаному вигляді з супровідним листом, в якому повинні бути вказані час початку і закінчення запису переговорів і необхідні технічні характеристики використаних засобів (ч. 5 ст. 214 КПК Білорусі). Огляд і прослуховування фонограми проводиться слідчим, особою, яка провадить дізнання, при необхідності за участю спеціаліста, про що складається протокол, в якому повинна бути дослівно відтворена частина фонограми переговорів, що має відношення до кримінальної справи (ч. 6 ст. 214 КПК Білорусі). Фонограма долучається до протоколу, при цьому її частина, яка не має відношення до справи, після закінчення провадження у кримінальній справі знищується (ч. 6 ст. 214 КПК Білорусі).

Під час *допиту* слідчий, особа, яка провадить дізнання, можуть пред'явити допитуваному речові докази та документи, а після закінчення вільної розповіді оголосити показання, наявні в кримінальній справі, відтворити звукозапис, відеозапис або кінозйомку.

мку (ч. 6 ст. 217 КПК Білорусі). Пред'явлення речових доказів і документів, оприлюднення протоколів і відтворення звукозапису та відеозапису, кінозйомки слідчих дій, а також показань допитуваного підлягають обов'язковому відображенню в протоколі допиту (ч. 2 ст. 218 КПК Білорусі). При допиті підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого або свідка за рішенням слідчого, особи, яка провадить дізнання, може бути застосовано звукозапис та відеозапис; звукозапис та відеозапис може бути застосовано також на прохання підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого або свідка (ч. 1 ст. 219 КПК Білорусі). Слідчий, особа, яка провадить дізнання, приймають рішення про застосування звукозапису та відеозапису і повідомляють про це допитуваного до початку допиту (ч. 2 ст. 219 КПК Білорусі). Звукозапис та відеозапис повинні відображати весь хід допиту; звукозапис та відеозапис частини допиту, а також повторення спеціально для запису свідчень, наданих під час того ж допиту, не допускаються (ч. 3 ст. 219 КПК Білорусі). Відповідно до ч. 4 ст. 219 КПК Білорусі, після закінчення допиту його звукозапис та відеозапис повністю відтворюється допитуваному; після закінчення перегляду або прослуховування у допитуваного з'ясовується, чи має він доповнення або уточнення до сказаного ним, чи засвідчує правильність запису. Доповнення показань до звукозапису та відеозапису, зроблені допитуваним, також заносяться на фонограму та відеограму; звукозапис та відеозапис закінчується заявою допитуваного, що засвідчує її правильність (ч. 4 ст. 219 КПК Білорусі). Показання, отримані під час допиту із застосуванням звукозапису та відеозапису, заносяться до протоколу допиту, який повинен також містити позначку про застосування звукозапису та відеозапису, а також повідомлення про це допитуваного; відомості про технічні засоби, умови звукозапису та відеозапису і факт її призупинення, причини і тривалості зупинки; заяви допитуваного з приводу застосування звукозапису та відеозапису; посвідчення правильності протоколу і звукозапису та відеозапису допитуваним і слідчим, особою, яка провадить дізнання; фонограма і відеограми зберігаються при кримінальній справі і після закінчення попереднього розслідування опечатуються (ч. 5 ст. 219 КПК Білорусі).

Оголошення показань учасників *очної ставки*, що містяться в протоколах попередніх допитів, а також відтворення звукозапису та відеозапису цих показань допускається лише після надання ними показань на очній ставці та занесення їх до відповідного протоколу (ч. 5 ст. 222 КПК Білорусі).

При неможливості *пред'явлення особи для впізнання* може бути проведено впізнання за її фотографією, пред'явленої одночасно з фотографіями інших осіб, по можливості подібних за зовнішністю з впізнаваною особою, в кількості не менше трьох (ч. 3 ст. 224 КПК Білорусі). Пред'явлення для впізнання проводиться за участю понятих або із застосуванням звукозапису та відеозапису (ч. 9 ст. 224 КПК Білорусі).

Перевірка показань на місці проводиться за участю понятих або із застосуванням звукозапису та відеозапису, а в необхідних випадках – за участю спеціаліста (ч. 3 ст. 225 КПК Білорусі). У необхідних випадках при проведенні перевірки показань на місці проводяться вимірювання, фотографування, звукозапис та відеозапис, кінозйомка, складаються плани і схеми, вилучаються предмети, документи, сліди та інші об'єкти, що мають значення для кримінальної справи (ч. 6 ст. 225 КПК Білорусі).

Допит потерпілого, свідка, очна ставка або пред'явлення для впізнання осіб та (або) об'єктів за участю потерпілого або свідка можуть бути проведені дистанційно з використанням систем відеоконференцв'язку у таких випадках: неможливості прибуття учасника процесу для проведення слідчої дії за станом здоров'я або з інших поважних причин; необхідності забезпечення безпеки учасників кримінального процесу та інших осіб; якщо потерпілий, свідок є неповнолітніми (ч. 1 ст. 224-1 КПК Білорусі). Застосування систем відеоконференцв'язку при проведенні слідчих дій має забезпечувати можливість реалізації учасниками слідчої дії їх прав і виконання обов'язків, передбачених КПК Білорусі; при цьому повинні забезпечуватися належна якість зображення та звуку (ч. 4 ст. 224-1 КПК Білорусі). Перебіг та результати слідчої дії, проведеної в режимі відеоконференцв'язку, фіксуються використовуваними технічними засобами з його одночасним відеозаписом посадовою особою, яка виконує доручення про надання сприяння у проведенні слідчої дії з використанням систем відеоконференцв'язку, і відображаються ним у протоколі слідчої дії (ч. 5 ст. 224-1 КПК Білорусі). У протоколі слідчої дії, проведеної з використанням систем відеоконференцв'язку, окрім іншого, зазначаються технічні засоби, застосовані при проведенні слідчої дії, а також, що перед застосуванням технічних засобів про це повідомлені особи, які беруть участь у проведенні слідчої дії (п. 2

ч. 6 ст. 224-1 КПК Білорусі). Посадова особа, яка виконує доручення про надання сприяння, зобов'язана перебувати з учасником слідчої дії до його закінчення; після закінчення слідчої дії посадова особа, яка виконує доручення про надання сприяння, зобов'язане повністю відтворити учаснику слідчої дії відеозапис слідчої дії (ч. 7 ст. 224-1 КПК Білорусі). Після закінчення перегляду відеозапису слідчим в учасників слідчої дії з'ясовується, чи мають вони якісь зауваження щодо його змісту; доповнення та зауваження, зроблені учасниками слідчої дії, або засвідчення правильності відеозапису заносяться до протоколу посадовою особою, яка виконує доручення про надання сприяння (ч. 8 ст. 224-1 КПК Білорусі). Згідно з ч. 9 ст. 224-1 КПК Білорусі, протокол слідчої дії, проведеної з використанням систем відеоконференцв'язку підписується посадовою особою, яка виконує доручення про надання сприяння, і учасниками слідчої дії. Електронний носій інформації слідчої дії із застосуванням систем відеоконференцв'язку упаковується та опечатується посадовою особою, яка виконує доручення про надання сприяння; протокол та електронний носій інформації слідчої дії надсилається слідчому для долучення до матеріалів кримінальної справи (ч. 9 ст. 224-1 КПК Білорусі). У випадку застосування щодо особи, яка бере участь у проведенні слідчих дій з використанням систем відеоконференцв'язку, заходів щодо забезпечення безпеки, вона може бути допитана або з її участю можуть бути проведені очна ставка, впізнання особи з використанням систем відеоконференцв'язку з відповідними змінами зовнішності та (або) голосу, що забезпечують невпізнання особи, що захищається (ч. 11 ст. 224-1 КПК Білорусі).

Процесуальні дії у кримінальному процесі Білорусі частково пов'язані із застосуванням інформаційних технологій. Відповідно до ч. 1 ст. 257 КПК Білорусі, під час ознайомлення обвинуваченого, його законного представника і захисника з кримінальною справою, на їх прохання слідчий відтворює фонограми, демонструє відеозаписи, кінофільми, слайди, якщо такі долучено до протоколів слідчих дій.

Виклик особи на допит може бути здійснений з використанням й інших засобів зв'язку (ч. 2 ст. 216 КПК Білорусі). Обвинувачений, що не тримається під вартою, викликається для пред'явлення обвинувачення та на допит повісткою, зміст якої може бути передано також телефонограмою або телеграмою (ч. 1 ст. 242 КПК Білорусі).

До інших заходів забезпечення безпеки, серед іншого, відносяться такі: використання технічних засобів контролю (п. 1); прослуховування переговорів, що ведуться з використанням технічних засобів зв'язку, та інших переговорів (п. 2 ч. 2 ст. 66 КПК Білорусі). При наявності явної загрози життю, здоров'ю, майну особи, що захищається за її заявою або за її письмовою згодою можуть використовуватися технічні засоби контролю, а також проводиться прослуховування переговорів, що ведуться з використанням технічних засобів зв'язку, та інших переговорів в порядку, передбаченому КПК Білорусі (ст. 69 КПК Білорусі). Згідно з ч. 2 ст. 72 КПК Білорусі, забороняється видача відомостей про особу, що захищається особи з інформаційно-довідкових фондів правоохоронних органів, а також інших організацій.

Застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту може супроводжуватися заходами, застосовуваними окремо, або в допустимій сукупності, серед яких: заборонаю телефонних переговорів, відправлення кореспонденції і використання засобів зв'язку, за винятком випадків, передбачених п. 5 ч. 2 цієї статті (п. 2 ч. 2 ст. 125 КПК Білорусі); застосуванням електронних засобів контролю, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів Республіки Білорусь, і покладенням обов'язку носити при собі ці засоби та обслуговувати їх роботу. Порядок застосування, носіння та обслуговування цих засобів встановлюється Міністерством внутрішніх справ Республіки Білорусь (п. 4 ч. 2 ст. 125 КПК Білорусі); покладенням обов'язку відповідати на контрольні телефонні дзвінки або інші сигнали контролю, дзвонити по телефону або особисто з'являтися в певний час в орган дізнання або інший орган, який здійснює нагляд за поведінкою підозрюваного або обвинуваченого (п. 5 ч. 2 ст. 125 КПК Білорусі).

Судовий розгляд. Для забезпечення повноти протоколу можуть застосовуватися стенографування, звукозапис або відеозапис, результати якого додаються до протоколу судового засідання, в якому робиться відповідний запис (ч. 4 ст. 308 КПК Білорусі). У випадках заслуховування судом апеляційної інстанції пояснень обвинуваченого, потерпілого, приватного обвинувача, роз'яснень свідків, експертів, спеціалістів по суті наданих ними свідчень або висновків у суді першої інстанції, а так само дослідження додаткових матеріалів, хід судового засідання фіксується з використанням засобів аудіозапису

та (або) відеозапису з долученням носіїв відповідної інформації до матеріалів кримінальної справи (ч. 11 ст. 385 КПК Білорусі).

Фотографування, кінозйомка та відеозапис судового засідання допускаються з дозволу головуєчого в судовому засіданні та за згодою сторін (ч. 6 ст. 287 КПК Білорусі). Присутні у відкритому судовому засіданні особи мають право вести письмовий та магнітофонний запис (ч. 6 ст. 287 КПК Білорусі).

Відповідно до ч. 3 ст. 68 КПК Білорусі, допит особи, що захищається може бути проведений при її перебуванні поза залом судового засідання з використанням відеотехнічних засобів, що забезпечують її невпізнання.

Допит учасників процесу, впізнання осіб та (або) об'єктів під час судового розгляду можуть проводитися з використанням систем відеоконференцв'язку за правилами КПК Білорусі (ч. 3-1 ст. 286 КПК Білорусі). Допит учасників процесу, впізнання осіб та (або) об'єктів під час судового розгляду можуть бути проведені з використанням систем відеоконференцв'язку у випадках: неможливості безпосередньої присутності учасника процесу в суді за станом здоров'я та з інших поважних причин; необхідності забезпечення безпеки учасників кримінального процесу та інших осіб; проведення допиту неповнолітнього учасника процесу; необхідності забезпечення найбільш швидкого, всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин кримінальної справи (ч. 1 ст. 343-1 КПК Білорусі). Перебіг та зміст здійснюваних процесуальних дій з використанням систем відеоконференцв'язку відображаються в протоколі судового засідання з подальшим долученням до нього відповідного електронного носія інформації, на якому зафіксовано допит або впізнання з використанням систем відеоконференцв'язку (ч. 5 ст. 343-1 КПК Білорусі). При застосуванні щодо особи, яка бере участь в проведенні процесуальних дій, заходів щодо забезпечення безпеки, вона може бути допитана або з її участю може бути проведено впізнання особи з використанням систем відеоконференцв'язку з відповідними змінами зовнішності та (або) голосу, що забезпечують невпізнання особи, що захищається (ч. 6 ст. 343-1 КПК Білорусі).

Згідно з ч. 5 ст. 287 КПК Білорусі, з метою охорони таємниці листування і телеграфних повідомлень, особисте листування та особисті телеграфні повідомлення громадян можуть бути оголошені у відкритому судовому засіданні тільки за згодою осіб, між якими це листування і телеграфні повідомлення відбувалися; в іншому випадку таке листування і телеграфні повідомлення оголошуються і досліджуються в закритому судовому засіданні; зазначені правила застосовуються і при дослідженні звукозапису та відеозапису, що носить особистий характер. Суд апеляційної інстанції має право досліджувати докази з використанням систем відеоконференцв'язку (ч. 9 ст. 385 КПК Білорусі).

Висновок. Дослідження електронної форми фіксації кримінального провадження аналогічних з Україною правових систем, їх сильних та слабких сторін, помилок та досягнень надасть можливість використати такий досвід при впровадженні електронних технологій у вітчизняну науку та практику кримінальної процесуальної діяльності, та змогу якісного законодавчого впровадження змін.

Список використаних джерел

1. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь от 16 июля 1999 г. № 295-З (с изменениями и дополнениями от 9 января 2019 года). Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. URL: <http://etalonline.by/?type=text®num=HK9900295> (дата обращения 16.01.2020).

Надійшла до редакції 12.02.2020

References

1. Ugolovno-protsessualnyy kodeks Respubliki Belarus ot 16 iyulya 1999 g. № 295-Z [Code of Criminal Procedure of the Republic of Belarus of July 16, 1999 No. 295-Z] (s izmeneniyami i dopolnениями ot 9 yanvarya 2019 goda). Natsionalnyy tsentr pravovoy informatsii Respubliki Belarus. URL: <http://etalonline.by/?type=text®num=HK9900295> (in Russ.).

SUMMARY

Stolitnii A.V. Electronic segment in the criminal procedural legislation of the Republic of Belarus. The article deals with study of the electronic segment in the criminal procedural legislation of the Republic of Belarus. It is established that in the Republic of Belarus there is a specialized electronic instrument of criminal process in the form of an information system - information help funds of law enforcement agencies, and in the form of technical devices - electronic means of control; technical

controls. Non-specialized electronic tools of criminal proceedings are also provided, including: video equipment; electronic media; audio and / or video recording facilities; means of communication; scientific and technical means; video conferencing system; technical means; technical means of communication; technical means of fixation and the like.

The use of electronic evidence has been investigated. In particular, it provides for the announcement of the testimony of the accused, the victim and the witness, the reproduction of a sound recording, video recording or filming of his testimony; announcement at the hearing of the protocols of investigative actions; inclusion in the expert's opinion of photos confirming the expert's conclusions. The electronic form of the procedural document is indirectly reflected through the indication in the criminal procedural law of the method of its production. The prism of the investigative action protocol regulates the separate issues of their electronic fixation. Transcripts, filming, sound recording and video recording can be used to ensure the completeness of the protocol. The general issues of regulation of electronic fixation of investigative actions are studied, and through the lens of the protocol of investigative action - separate issues of electronic fixation of investigative actions. The requirements for electronic fixing of the examination, examination of the corpse, exhumation, investigative experiment, arrest of postal and telegraph and other items, their inspection and seizure, listening and recording of negotiations, interrogation, presentation for examination are described in the Criminal Procedure Code of the Republic of Belarus on-site testimony. The trial is accompanied by shorthand, sound recording or video recording

Keywords: criminal procedure, electronic segment, Republic of Belarus, tools of criminal procedure, electronic fixation.

УДК 342.57

DOI: 10.31733/2078-3566-2020-1-175-183

Тертишник В. М.

доктор юридичних наук, професор
(Університет митної справи
та фінансів, м. Дніпро)

ПОТЕРПІЛИЙ В ЗМАГАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Аналізуються проблеми визначення шляхів удосконалення процесуального порядку забезпечення захисту прав і свобод потерпілого у правовому полі змагального кримінального судочинства. Розкриваються питання удосконалення статусу потерпілого, розширення його прав, визначення процедури реалізації ним передбачених законом прав, гармонізації законодавства, усунення юридичних колізій, забезпечення верховенства права, зміцнення гарантій захисту прав і свобод потерпілого.

Ключові слова: потерпілий, права потерпілого, верховенство права, правнича допомога, процесуальна форма.

Постановка проблеми. У своїй стратегії державотворення Україна взяла курс на розбудову правової держави та на забезпечення в її функціонуванні інтегративної засади верховенства права та принципу змагальності сторін у кримінальному судочинстві, при реалізації яких важливо забезпечити створення надійних механізмів захисту потерпілого, який в силу обставин, в які потрапляє, потребує особливого державного піклування.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми, показує, що проблемі забезпечення захисту прав потерпілого приділяється певна увага фахівців кримінально-процесуального права [1-26]. Але існуючі публікації не вичерпують усю складну проблему, а швидше утворюють фундаментальну базу для подальшого її дослідження.

Метою статті є формування доктринальної моделі шляхів вирішення проблеми забезпечення захисту прав і свобод потерпілого в правовому полі змагального кримінального судочинства.